Skriftligt utlåtande om ändringar i lagen om grundläggande utbildning hos riksdagens kulturutskott den 22.10.2024

SAMS – Samarbetsförbundet tackar för möjligheten att yttra sig gällande lagförslaget. SAMS är en intresseorganisation som arbetar för de finlandssvenska riksomfattande funktionshinderorganisationerna och vårt syfte är att främja jämlikhet och delaktighet för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning i Finland.

Vi anser att det finns ett behov av att förnya och förtydliga stödet för lärande och skolgång. Det är viktigt att förtydliga och harmonisera stödformerna samt att öka fokus på förebyggande insatser. Vi ifrågasätter dock om dessa mål kan uppnås genom de föreslagna ändringarna.

SAMS anser att förslaget om konsultativa tjänster från sjukhusskolan är positivt. Det är dock viktigt att även Valteri-skolornas konsultationstjänster är kostnadsfria för kommunerna för att säkerställa en jämlik tillgång till stöd. Sjukhusskolorna och Valteri – Center för lärande och kompetens riktar sig till olika målgrupper, båda sårbara och i behov av mångprofessionell kompetens. Om endast sjukhusskolornas tjänster är avgiftsfria kan det leda till att skolorna avstår från att använda Valteris tjänster, även om en elev skulle behöva dem. Det kan också innebära att skolorna väljer sjukhusskolans tjänster i situationer där Valteris tjänster skulle vara mer lämpliga, vilket riskerar att ge eleven otillräckligt eller felaktigt stöd och förvärra deras situation. SAMS anser därför att Valteris tjänster bör subventioneras till 100 procent, i stället för den nuvarande subventionen på 70 procent.

I regeringens förslag har den allmänna definitionen av inklusionsprincipen diskuterats. Förslaget saknar ändå en mer detaljerad och tydlig granskning av de föreslagna ändringarna ur människorättsperspektiv, särskilt med utgångspunkt i principen om skolinklusion. SAMS efterfrågar mer flexibilitet och utrymme för individuella bedömningar och anpassningar i förslaget. Förebyggande åtgärder måste vid behov kunna ges individuellt och det måste vara möjligt att motta elevspecifikt stöd utan att först ha mottagit förebyggande stöd i grupp. Enligt förslagets 20 h § är det endast möjligt att avgränsa den grundläggande utbildningens lärokurs och målen i läroplanen i fråga om en elev som får undervisning av en speciallärare i liten grupp eller undervisning av en specialklasslärare i en specialklass. Det här går emot principen om skolinklusion. En individualisering av lärokursen måste vara möjlig utan att eleven studerar i liten grupp eller specialklass.

I motiveringen till 20 a § 1 mom. som stadgar elevens rätt till stöd för lärande och skolgång framhävs tydligt inlärningssvårigheter, sociala relationer och utmanande beteenden. Det är viktigt att eleven har rätt till stöd för att hantera dessa utmaningar, men motiveringen bör också inkludera funktionsnedsättning och sjukdom som grund för stöd för skolgången. Ett barn med funktionsnedsättning kan ha svårigheter med inlärning, men det är inte alltid fallet. På grund av funktionsnedsättningen kan det finnas andra behov av stöd och hjälp. Därför är det viktigt att funktionsnedsättning och sjukdom läggs till i motiveringen.

I 20 b § stadgas ordnandet av det förebyggande stödet i grupp. I bestämmelsens 1 moment står det att genomförandet av dessa stödåtgärder ska ske genom samarbete mellan lärarna Att organisera stödåtgärder för en grupp elever med varierande behov är en stor utmaning. Här anser vi att Valteri-skolan kan spela en viktig roll genom att erbjuda lärarna stöd i planeringen av dessa förebyggande insatser. Valteri erbjuder bland annat handledningsbesök, där närskolan eller daghemmet får stöd i planeringen och genomförandet av undervisningen. Dessa kan ges för en grupp. Även elevhälsan och sjukhusskolan kan bidra med värdefull kompetens i detta sammanhang. Vi föreslår därför att 20 b § 1 mom. ändras enligt följande:

"Utbildningsanordnaren ska säkerställa undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och ordna proaktiva stödåtgärder som en del av skolans grundläggande verksamhet. Förebyggande stödåtgärder genomförs i regel i gruppform och de ska ges planmässigt. Genomförandet av förebyggande stödåtgärder förutsätter samarbete och konsultation mellan lärarna. *I planeringen och genomförandet av stödåtgärder deltar vid behov förutom lärarna även yrkesutbildade personer inom elevhälsan eller andra sakkunniga, så som sjukhusskolan enligt 4 a § eller Valteri centrum för lärande och kompetens enligt 39 §.*"

I 20 d § stadgas bedömningen av behovet av elevspecifika stödåtgärder. Det framkommer att den här bedömningen ska göras av elevens lärare. Ur 3 momentet framgår att *vid behov* och *på begäran* ska förutom lärarna även yrkesutbildade personer inom elevhälsan eller andra sakkunniga delta i bedömningen. Rekvisitet *"på begäran"* bör tas bort ur lagen. Bedömningen bör alltid vara ett resultat av mångprofessionellt samarbete då det finns ett behov för detta, inte endast då detta samarbete initieras av läraren. 20 d § 3 mom. bör ändras enligt följande:

> *"Bedömningen av behovet av stödåtgärder för eleven görs av elevens lärare. I bedömningen av behovet av stödåtgärder deltar vid behov förutom lärarna även yrkesutbildade personer inom elevhälsan eller andra sakkunniga, så som sjukhusskolan enligt 4 a § eller Valteri centrum för lärande och kompetens enligt 39 §."*

SAMS anser att det är nödvändigt att genomföra ändringar för att minska den administrativa bördan för lärare och personal. Vi är dock oroade över elevens rättsskydd, eftersom de förebyggande stödåtgärderna i grupp kommer att arrangeras utan skriftliga bedömningar, planer eller beslut. Utan sådan dokumentation blir det omöjligt för elever eller vårdnadshavare att lämna klagomål till en tillsynsmyndighet eller överklaga beslut hos domstol. Det försämrar även möjligheten för elever eller vårdnadshavare att kräva att planen följs när stödet brister. Vi understöder därför grundidén i Jaana Strandmans åtgärdsförslag om att det bör finnas någon form av skriftlig dokumentation som grund för de förebyggande stödåtgärderna i grupp. Vi anser däremot inte att det är nödvändigt att upprätta två separata dokument för bedömning och genomförande, utan ett gemensamt dokument är tillräckligt.

SAMS har förståelse för förslaget att begränsa antalet elever som mottar elevspecifika stödåtgärder i varje grupp, men ser stora risker med det. I praktiken kan detta leda till att tröskeln att besluta om elevspecifika stödåtgärder blir för hög, eftersom man vill undvika att skapa nya undervisningsgrupper. Det här problemet skulle bli särskilt framstående i svenskspråkiga skolor, då det finns en akut brist på svenskspråkiga speciallärare. I glesbygdsområden, särskilt de svenskspråkiga, kan det vara rent av omöjligt att rekrytera fler speciallärare. Därför anser vi att det bör finnas flexibilitet utifrån de specifika omständigheterna, snarare än en strikt gräns på fem elever per grupp.

I lagförslaget saknas en språkkonsekvensanalys. Man nämner endast kortfattat farhågor om huruvida sjukhusskola på svenska kan möta behoven hos svenskspråkiga elever, särskilt i regioner med långa avstånd och vårdköer. De föreslagna ändringarna riskerar att leda till stora regionala skillnader, beroende på tillgången till resurser som speciallärare och sjukhusundervisning, vilket riskerar att skapa ojämlikhet för svenskspråkiga elever i olika delar av landet. En språkkonsekvensanalys måste genomföras för att säkerställa likvärdig utbildning för alla elever.

Rebecka Holm **Jurist, SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf**

Helsingfors, 21.10.2024